

KOMENTARJI, GLOSE, EPIGRAMI

EVROPA OD ATLANTIKA DO URALA

Motto:

»Obisk generala de Gaulla Moskvi je proo potrdilo neodvisnega stališča nove Francije do njenih močnih zaveznikov...«

New York, Times -- 5. dec. 1944.

»Zgodovina je jasno pokazala, da so sovjetsko-francoski odnosi zelo pomembni za usodo evropske celine...«

Izvestja — 29. jan. 1966

Oba citata- med katerima je preteklo več kot 21 let, lahko opredelita okvir in koncepcijo, v katero je moč vključiti tudi prihodnje potovanje francoskega predsednika v ZSSR. Od leta 1944 so se razmere seveda bistveno spremenile. Oditi v Moskvo še ne pomeni, da gre za manifestacijo neodvisnih stališč; če pa v Moskvo krene de Gaulle, tedaj tudi leta 1966 — tako kot 1944 — gornja karakteristika še vedno velja. New York Times bo takrat, ko bo dogodek aktualen, brez omahovanja lahko ponatisnil svojo staro oceno.

Na drugi strani imajo prav tudi Izvestja. Njihovo sklicevanje na zgodovino bi dopolnili le s podatkom, da je pomembna komponenta — če ne že vzrok — teh odnosov in zblíževanj prav nemški problem.

Zgornjim osvetlitvam, ki prihajajo iz dveh neposredno — pozitivno ali negativno — prizadetih držav-velesil, bi dodali še tretjo dimenzijo: lani je 15. decembra jubilejno zasedanje Generalne skupščine OZN soglasno sprejelo resolucijo o »akcijah na regionalnem področju za zboljšanje dobrih sosedskih odnosov«. Predlagateljice so bile majhne srednjeevropske države, privrženke tako imenovane zahodne, vzhodne, nevtralne in nevezane politične usmeritve. Resolucija se nanaša na evropski zemljepisni prostor in priporoča vsem evropskim vladam še večje prizadevanje, da bi dosegle vedno globlje medsebojno zaupanje, ki naj bi bilo v prid učinkovitemu presojanju tistih problemov, ki še zmeraj ovirajo, da ne popusti napetost v Evropi in na svetu.

Smoter resolucije je ublažiti in postopoma odpraviti preostala nasprotja na evropski celine; hkrati pa je ta resolucija tudi sad že doseženega napredka, na drugi strani posledica teze, da je v procesu destalinizacije. Pred leti bi bilo nemogoče zbrati politično tako raznovrstne pobudnike te akcije.

Mimo že omenjenih procesov na zahodu in vzhodu, mimo dejstva, da se je žarišče največjih svetovnih konfliktov preselilo iz Evrope na druge celine, pa pojasnjuje ta pojav tudi to, da se je Evropa današnjih dni vsaj v določenem smislu vrnila v svoje stvarne okvire in je zamenjala svoje nekdanje grandomanske pretenzije s cilji, ki počivajo na realnejših tleh.

Streznitvi se ni bilo mogoče izogniti. Druga svetovna vojna, proces dekolonizacije, uveljavitev in razširitev področja socializma, razvoj znanosti in tehnike ter z njima tesno povezan pospešen gospodarski napredek, vse to je spodkopalo privilegirani položaj nekaterih dotlej vsemogočih evropskih držav, na mednarodno prizorišče pa so »vdrli« novi faktorji svetovne politike ter popolnoma spremenili dotedanjo »idilo«.

Precej spektakularno zavladanje ZDA nad Zahodno Evropo ter njihovo neposredno tamkajšnje konfrontiranje z drugim kolosom, z ZSSR, ki je po vojni zmagi dala duška podobno v prostoru, ki ji ga je bil prepustil sporazum fifty-fifty, vse to je nerešenim evropskim problemom dodalo še globok ideološki konflikt. Hladna vojna, NATO in Varšavski sporazum, oboroževalna tekma — so bile samo logične posledice tega soočenja in ostre diferenciacije, ki je izključevala vsako sodelovanje.

Toda politika obeh velesil je bila preveč netolerantna, preveč nedemokratska, preveč zatirajoča. Zato je neogibno spodbujala odpor ter krepila emancipacijske težnje, ki so črpale svojo življenjsko silo predvsem iz okrevajočih gospodarstev. Vendar bi uveljavitev teh teženj zahtevala nedvomno mnogo daljše obdobje, če se ne bi na svetovni sceni pojavila nova velesila — Kitajska. Njeni cilji in njene aspiracije so trčile ob interese Moskve in Washingtona ter ju bolj ali manj prisilili, da ublažita svoja nasprotja v Evropi, zožita medsebojno »fronto« in se osredotočita — vsaka iz svojih specifičnih razlogov — da parirata to novo nevarnost.

Le na tako spremenjenem mednarodnem ozadju, ki je supersilam narekovalo določeno dezangažiranje v evropskem prostoru, se lahko pokaže nova evropska politika, ki naj bi bila sad delovanja predvsem evropskih držav in naj bi težila k rešitvi evropskih problemov: umirjena, koeksistenčna Evropa, brez notranjih sporov. Takšna Evropa bi lahko računala, da si vnovič pridobi ugled in vpliv v svetu, ki tokrat ne bi slonel na nasilju in izkoriščanju.

Ne bi si upali trditi, da se de Gaullovo razmišljanje pred odhodom v Moskvo giblje po istih tirnicah. Na obeh straneh bržčas ne manjka silnic, ki hočejo na taktiziranje in špekulacijo. De Gaulle je svojo prvotno zamisel »Evroparodov«, ki je bila omejena na Evropo šestih, zamenjal z vizijo »Evrope od Atlantika do Urala«. To geslo lepo zveni! Če pa bi danes govorili o uresničenju, bi nas nedvomno uvrstili med fantaste. De Gaulle si ga je izmislil predvsem kot protitež ameriškemu hegemonizmu v Evropi in kot posledico spoznanja, da mu je spodletel prejšnji načrt, ko naj bi mu do emancipacije Zahodne Evrope in prevzemanju vodstva v njej pripomoglo zavezništvo z Adenauerjevo Nemčijo. Sedanje obračanje k Sovjetski Zvezi nosi v sebi tudi silnice, ki so bolj ali manj neposredno povezane z njegovim prepričanjem o posebnih pravicah, odnosih in dogovorih petih svetovnih sil ter o kategoriziranju pravic drugih držav v skladu z njegovo zemljepisno velikostjo. Zato ni povsem izključeno, da je de Gaulle vsaj mimogrede pretehtal razloge, ki bi govorili v prid razbijanju sedanjih koalicij in ustvarjanju novih, za katere ni nikjer rečeno, da bi bile manj negativne. V Moskvo ga vodi tudi praktična želja, da se zavaruje pred rastočo močjo Bonna. Za njegovega prihodnjega gostitelja je ta želja kaj naravna in mu razumevanja zanjo ne bo odrekel.

Toda nekaj so subjektivne težnje, drugo pa so objektivne okoliščine. De Gaullova odločitev, da gre v Moskvo, je ne glede na zadržke, ki bi jih utegnili imeti do nekaterih njegovih aspiracij, vseeno porojena v dojemanju globine nastalih sprememb, v občutenju vetrov, ki vejejo v večjem delu Evrope, pa tudi iz namena, da z aktivnim posegom ta hotenja pospeši in okrepi. Teh tokov ni sprožil de Gaulle, zato jih tudi ne bi mogel ustaviti: obstajajo pač zunaj njega in mimo njega. Od tod tudi trditev, da v danih okoliščinah morebitne de Gaullove subjektivne težnje niso odločilne.

Ce vidi de Gaulle v »Evropi od Atlantika do Urala« dva temeljna stebra v Parizu in Moskvi, nas to samo po sebi še ne vznemirja, če je v tej skupnosti dovolj prostora za enakopravno vključitev in aktiviranje tudi vseh drugih evropskih držav. Le v tem primeru bi perspektiva širokega evropskega sodelovanja bila hkrati tudi perspektiva za rešitev ključnih evropskih problemov, med katere nedvomno sodi na prvo mesto nemško vprašanje in nič manj pomembna razorožitev srednje Evrope (ali celo širših področij), razpustitev vojaških zvez kot še vedno živih ostankov hladne vojne, dokončno zbrisanje tiste miselnosti, ki še zmeraj operira s termini železne zaves, komunističnih satelitov in z drugimi atributi protikomunistične histerije na tej strani ter od zunaj prihajajočih rušiteljev kapitalizma na drugi strani. Zakaj bi Evropa kot kontinent ne mogla biti povečana slika tistih evropskih držav, v katerih koeksistirajo različne politične stranke, ki se sicer bore za zmago svojih smotrov, ne da bi ta boj dobil obliko hladne vojne.

Vida Hreščak

DVE VARIACIJI NA TEMO, KI JE PRI NAS SE BREZ NASLOVA. Znan je rek, da samo narod, ki je sam v sebi zdrav in močan, lahko sproščeno razpravlja o svojih napakah. In če je to res, nimamo Slovenci v sedmem desetletju dvajsetega stoletja najmanjšega razloga, da se ne bi ponosno potrkali na prsi: zdrav in močan narod smo, saj nam je postalo kritiziranje lastnih napak že pravi pravcati humor. Zmerom pa človeku vendarle ni do humorja, čeprav smo nanj čakali kot na razodetje, skozi ves mrak stoletij v ta naš svetli dan.

V roke mi je prišla brošura z razpravo Pavla Kogejca *Racionalno zaposlovanje in kadrovska politika*. V njej sem prebral med drugim tudi tole: ... V septembru letos (1965) smo registrirali med brezposelnimi 384 oseb s srednjo strokovno izobrazbo in 109 z višjo in visoko izobrazbo. V oktobru so te številke še narasle... Posebna značilnost je v tem, da so več kot polovico teh diplomantov štipendirale organizacije, zdaj pa jih kljub temu niso zaposlile. Da bo slika popolnejša, si oglejmo pri nekaterih poklicih, koliko je v gospodarskih organizacijah delovnih mest, ki zahtevajo te profile, in koliko od teh mest je zasedenih z neustreznimi kadri:

Profil	Število delov. mest	Neustrezno zasedena mesta
Ekonomski tehnik	11.763	7.986
Kmetijski tehnik	1.346	523
Elektrotehnik	2.145	1.250
Strojni tehnik	4.064	2.307
Kemični inženir	700	139
Strojni inženir	1.799	1.014 itd.

— Pred nedavnim sem bral v Delu v članku Res mnogo hrupa za nič (G. Guzej) tudi naslednjo ugotovitev: »Lanske pomladi je občinski sindikalni svet v Sežani izvedel anketo o izobrazbi zaposlenih. Podatki so marsikoga presenetili: med nekaj čez 6000 zaposlenimi v občini jih je le 5,9 % s srednjo, višjo in visoko izobrazbo. V gospodarstvu je stanje še slabše, saj nad 50 % zaposlenih nima niti popolne osnovne šole, višješolsko izobrazbo ima 0,3 % in visokošolsko izobrazbo le 0,6 % zaposlenih.« In nekoliko naprej, v istem članku: »... V raz-